

**Унадаг дугуйн болон цахилгаан унадаг дугуйн эрх зүйн орчны зохицуулалтын
хөгжилтөд тулгамдаж буй асуудал, шийдвэрлэх боломжууд**
Challenges and opportunities for the development of regulatory
frameworks for bicycles and e-bikes

Д.Нямдорж

ДХИС-ийн Эрдэм шинжилгээний нэгдсэн хүрээлэнгийн
Гэмт явдал, цагдаа судлалын хүрээлэнгийн
эрдэм шинжилгээний ажилтан,
хууль зүйн доктор, цагдаагийн дэд хурандаа

Nyamdorj D.

Ph.D of Law, Police Lieutenant Colonel, Researcher,
Institute of Criminology and Police research,
University of Internal Affairs, Mongolia
e-mail: nyamdorj_mvd@yahoo.com

Хураангуй: Замын хөдөлгөөнд унадаг дугуйгаар болон цахилгаан унадаг дугуйгаар оролцох эрх зүйн орчны асуудал, мөн түүний хэрэглээ, жолоочийн сургалт, хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгслийн талаар мөн хийж хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчны өөрчлөлт бусад арга хэмжээний талаар өгүүлнэ.

Abstract: The issue of the legal framework for participation in road traffic by bicycle and electric bicycle, as well as its use, driver training, and traffic management equipment, as well as changes in the legal framework and other measures will be discussed.

Түлхүүр үгс: Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал, унадаг дугуй, цахилгаан унадаг дугуй, эрх зүйн орчны асуудал, хэрэглээ, жолоочийн сургалт, замын хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгсэл, тэмдэг, гэрлэн дохио.

Key words: traffic safety, bicycles, electric bicycles, legal environment issues, applications, driver training, traffic control equipment, signs, traffic lights.

Оршил: Тээврийн хэрэгслүүдийг механикжсан болон механикжаагүй гэсэн хоёр төрөлд хувааж үзэж болох юм. Механикжаагүй тээврийн хэрэгслийн хамгийн том төлөөлөл бол унадаг дугуй юм.

Замын хөдөлгөөнд оролцогч тээврийн хэрэгслүүдтэй харьцуулахад харьцангуй бага зай эзэлж, маневрлах, бусад хөнгөн чанар үзүүлэлтээр хүмүүсийн хэрэгцээ шаардлагыг хангадаг учраас хэрэглээ нь өргөнөөр нэвтэрсэн байна.

Унадаг дугуй бол хүний булчин шөрмөсний үйл ажиллагаагаар хөдөлдөг, хөл гишгүүр буюу дөрөөг жийж явдаг, арын болон урд хэсэгтээ их биед нь хавсаргасан хоёр ширхэг

дугуйтай,
нэг мөртэй
хуурай
замын
тээврийн
хэрэгсэл
юм.

Хүүхдийн тоглоом, фитнес, цэрэг, цагдаагийн даалгавар гүйцэтгэх, шуудангийн үйлчилгээ, онцгой байдал, түргэн тусламжийн болон хүн тээврийн хэрэгсэл болгон ашигладаг бөгөөд

уралдаан, спорт, аялал гээд маш олон салбарт төрөл чиглэл хийц, үүргээсээ хамааран ашиглагддаг.

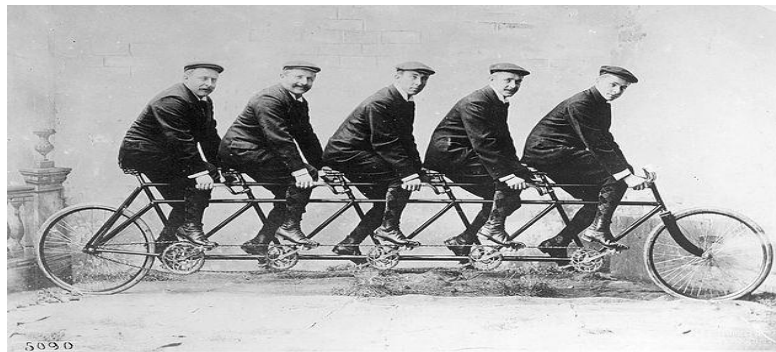
Түүхэн хөгжлөөс товчхон: Унадаг дугуй XIX зуунд нийтийн хүртээл болсон бөгөөд одоо дэлхийн хэмжээнд нэг тэрбум орчим дугуй байгаа нь автомашинаас даруй хоёр дахин их байна. Хэдэн онд үүссэн юм бол? Ойролцоогоор МЭӨ 1300 жилээс үүссэн гэж үздэг.¹

Гэхдээ унадаг дугуйн үүссэн албан ёсны цаг тооллыг 1817 онд Германы Барон Карл Дрезийн зохион бүтээсэн “Laufmaschine” (Германаар "гүйдэг машин) 1818 онд анхны унадаг дугуйд тооцон патент олгогдсон хугацаагаар тооцдог.

Унадаг дугуй (хуучин Франц *vélocipède*, Латин *vēlōx* "хурдан" ба *pes* "хөл" гэсэн үг) нь хүний булчингийн хүчээр хөлийн дөрөө эсвэл гар хөшүүргээр (маш ховор) жолооддог дугуйтай тээврийн хэрэгсэл (мөн спортын хэрэгсэл) юм.

Хотын нийтийн тээвэр, тэр дундаа автобус, троллейбус, трамвай өргөн дэлгэрч эхлэхээс ч өмнө унадаг дугуйг тээврийн хэрэгсэл болгон ашиглаж эхэлсэн байдаг.

Унадаг дугуйн түүхийн томоохон төлөөлөл бол “OPEL” компани бөгөөд дугуй үйлдвэрлэгчийн анхдагчийн тоонд зүй ёсоор тоологддог².

Монгол улсад орж ирсэн анхны дугуйнууд нь тухайн үедээ Хүрээний баячуудын чамирхал,

гангараа байснаа
ажимхнаар
хэрэглээ рүү
шилжсэн байдаг.
Бидэнд ирсэн
баттай
баримтаар 1936
онд хийгдсэн
Монголын анхны
уран сайхны
“Монгол хүү”
кинонд унадаг

¹<https://mn.wikipedia.org/wiki/%D1%83%D0%B9>

² Бабкин.С “Герман дахь унадаг дугуйнууд”

дугуйг аль цагийн хэрэглэж байсан дүр зураг гардаг.

Унадаг дугуйн албан ёсны патенттай түүхэн загвар, хийцүүд

3

Унадаг дугуй нь ихэнхдээ хоёр дугуйтай загварууд байх боловч гурав ба түүнээс дээш дугуйтай загварууд ч бас байдаг. Цагийн эрхээр техникийн хөгжил, инженерийн дэвшилтэт санаанаас шинэ шинэ санаа гарч олон төрлийн загвар, хийцүүд гарч байсан ч аюулгүй төгс загвар хүртлээ багагүй хугацааг туулсан юм.

Өнөөгийн хэрэглээ: Хүн ам ихээр төвлөрсөн дулаан уур амьсгалтай улс орнуудад хүн тээвэр болон ачааны зориулалттайгаар унадаг дугуй загвараа сайжруулан бүтээгдэж байсан юм.

Сүүлийн жилүүдэд дэлхий нийтэд унадаг дугуйн ашиглалтын талбайг нэмэгдүүлэхийн тулд GPS төхөөрөмжийг өргөнөөр ашигладаг болжээ.

Унадаг дугуйг жилийн 2 улиралтай буюу халуун, дулааны цаг агаар, уур амьсгалтай улс орнуудад өргөнөөр ашигладаг.

Монгол улсын хувьд жилийн дөрвөн улиралтай орон ч гэсэн аль ҮШ Богд Жавзандамба хутагтын үеэс унадаг дугуйг хэрэглэж эхэлсэн байдаг.

Унадаг дугуйг улирлын чанартай тээврийн хэрэгсэл гэдэг утгаараа мөн зам, эрх зүйн орчин багатай болон бусад хүчин зүйлийн нөлөөгөөр хэрэглээ багатай мэт байгаа ч энэ төрлийн зам тээврийн осол гэмт хэрэг төдийлөн буурсан үзүүлэлт харагддаггүй.

Унадаг дугуйн төрлийн талаар товчхон:

Модон дугуй-Хамгийн анхны унадаг дугуй бол модон унадаг дугуй байсан юм. Сүүлд модон материалыг металл болон хуванцар болгон өөрчилсөн байна. Гэхдээ эртний түүх давтагдаж Японы зохион бүтээгч Йожиро Ошима модон унадаг дугуйг бүтээжээ⁴.

Чоппер унадаг дугуй- Чоппер дугуй сүүлийн үед нэлээд моодонд ороод байгаа. Custom Мах унадаг дугуй өргөн дугуйтай бөгөөд та нэг жийхэд л хангалттай юм байна. Ретро загварын унадаг дугуй Сукно нэрт энэхүү унадаг дугуй нь цахилгаан хөдөлгүүртэй аж.

Хамгийн хямд, хамгийн хөнгөн унадаг дугуй - Израилын дизайнер Ицгар Гафни энгийн картоноор дугуй хийсэн байна. Хэрвээ картоныг давирхайгаар хучаад, усны хамгаалалттай, галын хамгаалалттай будгаар будвал унахад тохиромжтой гэнэ. 20 долларын үнээр зарагдах боломжтой аж.

Ачаанд зориулсан унадаг дугуй-Унадаг дугуйг ачаа тээвэрт ашиглах нь элбэг байдаг. Гэхдээ том ачаа зөөхөд хэцүүхэн байдаг учир Donkey хэмээх дугуйг бүтээсэн байна. Хоёр ачаатай учир ачааны жинг нэгэн жигд хуваарилахад тохиромжтой.

Үүргэвчтэй унадаг дугуй-Аялалд дуртай идэвхтэй аялагчдад зориулан германы Бергмёнх компанийнхан эвхэгддэг үүргэвчтэй унадаг дугуйг бүтээсэн байна.

Зэвэрдэггүй төмрөөр хийсэн унадаг дугуй-Уралдааны мотоцикл мэт загвартай энэхүү унадаг дугуйг инженер Индрек Наруск бүтээжээ.

Хулгайлагдах боломжгүй дугуй-Унадаг дугуйг хулгайлах тохиолдол нэлээд байдаг учир Британийн дизайнер Кевин Скотт нэгэн гайхалтай аргыг сэдсэн байна. Дугуйгаа шонд ороож түгжихэд л хангалттай гэнэ.

Ауди-гаас гаргасан спортын дугуй-AUDI Worthersee нь хурдаа 5 төрлөөр тохируулах боломжтой юм байна. Хамгийн ихдээ 80 км/цаг хурдлах чадвартай. Заавал педалыг нь жийх хэрэггүй гэнэ.

Нарны эрчим хүчээр ажилладаг-Ele дугуй нь нарны эрчим хүчээр мотороо цэнэглэдэг байна. Нарны тусгалд тааруулан 30 градус хүртэл эргүүлж болох бөгөөд наргүй үед энгийн тохиргоог сонгож шууд жийгээд явж болох юм байна.⁵

Өрөв тас-Дугуй нь хамгийн анхны тээврийн хэрэгсэл байжээ. Ялангуяа Оросын тосгонд дугуй унасан хүүхдүүд бусдын анхаарлыг нэлээд татдаг байсан байна

Сурагч-Ахлах ангийнханд зориулсан унадаг дугуй. Үүний ачаар хүүхдүүд дугуйгаа хийлж, нөхөж сурсан байна.

Урал-Ган хүрээ, бат бөх дугуй, хөл тоормостой энэхүү дугуй олон арван жилийн туршид ашиглагдах тээврийн сайн хэрэгсэл болсон байна.

Жуулчин-Дээр үеийн хамгийн шилдэг, хамгийн хурдан унадаг дугуйны нэг байжээ.

Аварга-Уралдахад нэн тохиромжтой эртний дугуй.

Мото-унадаг дугуй-Оросын хамгийн анхны мопед ч гэж болно. 1960 оноос хойш үйлдвэрлэж эхэлсэн бөгөөд дугуй сонирхогчдын мөрөөдөл болж байсан байна⁶.

⁴ Велотранспортный Союз[Электронный ресурс]:О совещании в комитете Государственной Думы по транспорту.

⁵https://mn.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%B3_%D0%B4%D1%83%D0%B3%D1%83%D0%B9

Тулгамдаж байгаа асуудал: Замын хөдөлгөөнд унадаг дугуйгаар хөдөлгөөнд оролцох талаар шинжлэх ухааны үндэслэлтэй багагүй арга хэмжээнүүд зохион байгуулагдаж байгаа билээ.

Унадаг дугуй импортоор оруулж худалдан борлуулдаг, бизнесийн байгууллагууд, хувь хүмүүстэй хамтран энэ салбар, чиглэлийн хурал, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, зөвлөмж боловсруулан төрийн эрх мэдлийн байгууллагуудад хүргүүлэх байдлаар ажил хийддэг.

Тухайлбал, ДХИС-ийн ЭШХ-гээс 2023 оны нэгдүгээр сард Монголын дугуйн холбооны нарийн бичгийн дарга Зундуйн Наран болон бусад удирдлагуудтай хамтран хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, энэ орчинд тулгамдаж байгаа асуудлуудын талаар хэлэлцэж, зохих хэмжээнд ач холбогдлоо өгсөн юм.

Унадаг дугуйн жолоочид тавигдах шаардлагыг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд тодорхой болгох талаар иргэд, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын хамтарсан судалгаа хийх шаардлага гарч байгаа юм.

Хүн анхлан хөлд орсноос эхлэн явганаар замын хөдөлгөөнд оролцож сурах нь аюулгүй байдлыг хангах урьтал нөхцөл бүрдэж байна гэсэн үг.

Дэлхийн улс орнуудад хүний энэхүү хөгжлийн үе шатад шинжлэх ухаанчаар хандан, замын хөдөлгөөнд оролцогчийн сургалтыг цэцэрлэг, яслийн насны хүүхдийн сэтгэхүйн онцлогт тохируулан хийх шаардлагын талаар болон ба явганаас дугуйтай, дугуйнаас мопедоор, мопедоос мотоциклоор хөдөлгөөнд оролцуулах сургалтуудыг хийж ирсэн байдаг.

Манай улсад Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах бодлого ч энэ хадлагатай зохицож, явганаар хөдөлгөөнд оролцуулж сургаад дараа нь дугуйн болон мотоциклын жолооч болгох сургалтуудыг ухаалгаар зохицуулах нь үр дүнтэй гэж харагдаж байна.

Унадаг дугуйг үйлдвэрлэж эхэлсэн цагаас л цэрэг, дайны, төрийн тусгай болон үйлчилгээний олон ажлуудыг гүйцэтгэж байсан ба тухайлбал, Европын өндөр хөгжилтэй орнуудад, цэрэг арми, цагдаа бусад тусгай албанд түүнчлэн онцгой байдлын, түргэн тусламжийн үйлчилгээнд өргөнөөр ашиглаж байна⁶.

Техникийн хөгжил дэвшлийг хязгаарлах боломжгүй бөгөөд хүн төрөлхтөн одоо хөдөлж байгаа хурднаасаа илүү их хурд руу тэмүүлж байгаа билээ.

Унадаг дугуйгаар хөдөлгөөнд оролцогч зам тээврийн осол, гэмт хэрэг, зөрчилд өртсөн статистик мэдээнээс харахад өнгөрсөн 2021-2022 оны байдлаар өсөх хандлагатай байна.

Мэдээжээр зам тээврийн ослын тоог тэглэх бололцоогүй боловч тэг рүү тэмүүлэх боломжийг мэргэжлийн албад, судлаачид хариуцсан салбар бүрдээ тогтоох гэсэн оролдлогуудыг хийж иржээ.

Нэн түрүүнд зам тээврийн осол, гэмт хэргийн бодит нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийж үзэхэд жилээс жилд өсөх хадлагатай ба гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр дэлхий нийтэд үр дүнтэй бодлого боловсруулан хэрэгжүүлж байгаа туршлагыг судалж үзэх нь нэн чухал юм.

⁶ www.velotransunion.ru/node

⁷ www.velotransunion.ru/proekt_fz

Дээрх судалгааны үр дүнг Монгол хүний сэтгэл зүй, ёс уламжлал, цаг уур, газар нутгийн байрлал зэрэг бусад хүчин зүйлсийг харгалзан үзэж өөрийн орны арга тактикийг боловсруулах шаардлагатай.

Монгол хүний сэтгэл зүйн онцлог ерөнхий шинжийг маш тайван, дөлгөөн аливаад хүлээцтэй ханддаг байсан талаар аль хэдийнээ тодорхойлсон байдаг.

Сүүлийн 100 жилийн түүхээс харахад Монголчууд нүүдлийн соёл иргэншлээс суурьшмал хэв шинжид аажмаар шилжихдээ, мал ахуйгаасаа холдон дугуй болон моторт унааг хэрэглэн нийгмийн харилцаанд сэтгэл зүйн шинэ хандлагыг бий болгосон байдаг⁸.

Амьгүй зүйлийг амилуулах мэт хөдөлгөөн жолоодож тодорхой хурдны өөрчлөлтийг мэдэрч үзэх хүсэл хүн бүрд төрдөг.

Монголчуудын хувьд амьтай, ердийн хөсөгт тээврийн хэрэгслээ амьгүй механикжсан, моторт унаагаар сольж түүнийгээ амьтай мэт болгон илүү их хурдыг мэдэрч давхих зэрэг нь сэтгэл зүйн болон бусад хэв маягийн нэлээд өөрчлөлтийг дагуулсан⁹.

Ердийн хөсгийн уламжлалт сургалтын арга зүй нь тээврийн хэрэгсэл болон техникийг ашиглан замын хөдөлгөөнд оролцох дадлага сургалтаас эрс өөр юм.

Хамгийн аюул эрсдэл ихтэй тээврийн хэрэгсэлд унадаг дугуйг тооцдог байсан бол цахилгаан дугуйн үйлдвэрлэл эрчимжсэнээс хойш хүүхэд залуус цахилгаан дугуйг өргөнөөр хэрэглэх болж, мөн энэ төрлийн гэмт хэргийн тоо, нас барсан, гэмтсэн хүний тоо нэмэгдсээр байна.

Зөвхөн Монгол улсын хэмжээнд төдийгүй дэлхийн олон улс орнууд тухайлбал, Америк, Канад, ОХУ болон Европын холбооны өндөр хөгжилтэй улсуудын хувьд ч асуудал дагуулж байгаа билээ¹⁰.

Энэ байдлыг гадаадын дээрх улсуудад эрдэм шинжилгээний багуудыг тусгайлан байгуулан хэрэгцээт судалгааны ажил хийж, шалтгаан нөхцөлийг нь тодруулан хийж хэрэгжүүлэх арга хэмжээг томъёолон хууль, журам боловсруулан хэрэгжүүлснээр тодорхой амжилтад хүрсэн мэдээлэл байна.

Тухайлбал, АНУ, Канад зэрэг орнуудад цахилгаан дугуйн аюулгүй байдалд тавигдах шаардлага, үйлдвэрлэлийн стандарт, норм дүрэм журам байдаг¹¹. Дэлхийн олон улс оронд цахилгаан унадаг дугуйн хэрэглээ, замын хөдөлгөөнд хэрхэн оролцох талаар, түүний тохиромжтой хурдны үзүүлэлтийн талаар болон бусад аюулгүй байдлын шаардлага, эрх зүйн харилцааг зохицуулсан хуулийг батлан хэрэглэж байна. Европын Холбоонд нэгдсэн улсууд

⁸ Д.Нямдорж “Тээврийн хэрэгслийн түүхийн лекц”

Улаанбаатар хот 2012 он

⁹ "https://bank.nauchniestati.ru/primery/diplomnaya-rabota-na-temu-osobennosti-pravovogo-regulirovaniya-dvizheniya-velosipednogo-transporta-imwp/"

¹⁰ http://veloclub.su/novosti/novosti- drugoe/item/473-2015-03-03-16-07-25

¹¹ Конвенция о дорожном движении

Вена хот 1968 он

зэрэг бусад улсууд ашиглалт, аюулгүй байдлын талаар өргөн хүрээтэй хууль тогтоомжийг батлахаар тохиролцсон байна.¹²

Гэхдээ улс орнуудын хууль тогтоомж, нэр томъёонууд хоорондоо өөр өөр байдаг. Зарим улс орнууд үндэсний хэв шинжийг хадгалсан зохицуулалттай байдаг ч зам ашиглах талаар гаргадаг норм дүрэм журмыг тухайн орон нутаг, мужуудын мэдэлд үлдээдэг. Энэхүү өөр өөрийн гэсэн суурин газрын доторх замын хөдөлгөөний дүрэм, журам, хууль тогтоомж, хязгаарлалтууд нь нэг талдаа нэмэлт төвөгтэй байдлыг нэмэгдүүлдэг. Энэ нь хөдөлгөөнд оролцогч нарт өөр өөр эргэлзээ, өөртөө үл итгэх байдлыг үүсгэдэг.

Ангилал, системүүдийн нэршлүүд ч бас өөр хоорондоо ялгаатай байх нь төвөгтэй байдлыг бий болгодог. Шүүн таслах ажиллагаа болон хууль зүйн практикт "цахилгаан дамжуулгат унадаг дугуй" (Канадад), "цахилгаан дамжуулгат унадаг дугуй" (Европын холбоо болон Их Британид) эсвэл зүгээр л "цахилгаан унадаг дугуй" гэж гэсэн нэршлүүдийг хэрэглэж байна¹³. Зарим улс орнуудад цахилгаан эрчим хүч хэрэглэдэг унадаг дугуйнууд нь энгийн унадаг дугуйнуудаас эрс ялгаатай гэж тусад нь ангилж үздэг байна.

Дүгнэлт: Монгол улсын хувьд дээрх орнуудад хэрэглэгдэж байгаа эрх зүйн харилцаа цаг хугацааны хувьд урган гарч ирж байгаа бөгөөд энэ төрлийн суурь болон хавсарга судалгааг хийж шинэ төрлийн эрх зүйн орчныг бий болгох шаардлагатай тулгамдаж байгаа асуудлуудын нэг болжээ. Унадаг дугуйн болон зам тээврийн осол хэргийн талаарх судалгаа маш бага хийгдэж байна. Энэ талын судалгаа бага байгааг жил бүхэн Зам тээврийн осол, хэргийн цагаан номноос харахад боломжгүй. Тухайлбал, гэм буруугийн үйлдлийн шалтгаан нь:

- Унадаг жолоочоос уу?;
- Унадаг дугуйн болон цахилгаан унадаг дугуй нь техникийн хувьд тавигдах шаардлагыг хангасан эсэх;
- Мэргэжлийн түвшинд баригдаж бүтээгдсэн, унадаг дугуйн замын судалгаа;
- Замын хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгсэл, түүний тоноглол, эрх зүйн орчны байдал;
- Бусад хүчин зүйлээр судлан гаргахгүй байгаад оршиж байна гэж үзэж байна.

Санал: Унадаг дугуйн болон цахилгаан унадаг дугуйн хууль эрх эх зүйн орчныг сайжруулах чиглэлээр дараах саналыг боловсруулж байна. Үүнд:

✓ Унадаг дугуйн сургалтыг сайжруулах чиглэлээр одоогийн хэрэглэгдэж байгаа Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд, унадаг дугуйн жолооч нэршлийг тодотголтойгоор оруулах;

✓ Замын хөдөлгөөний дүрмийн хорин тавдугаар бүлгийн¹⁴. “Унадаг дугуй, мопедоор хөдөлгөөнд оролцоход тавих нэмэлт шаардлага”-ын 25.3 дахь хэсэгт унадаг дугуйн жолоочийн сургалтыг хэрхэн хийх талаар нэмэлтээр тусгах; /жишээ нь: 10 хүртэлх насны хүүхдийн унадаг дугуйн сургалтын хөтөлбөр, түүнд төрөөс хэрхэн хяналт тогтоох талаар гэх мэт.../

✓ “Унадаг дугуй, мопедоор хөдөлгөөнд оролцоход тавих нэмэлт шаардлага”-ын 25.10 дахь хэсгийг шинээр үүсгэн унадаг дугуйн жолоочийн сургалтын хөтөлбөрийг

¹² https://wiki5.ru/wiki/Electric_bicycle_laws

¹³ <https://bank.nauchniestati.ru/primery/diplomnaya-rabota-na-temu-osobennosti-pravovogo-regulirovaniya-dvizheniya-velosipednogo-transporta-imwp/>

¹⁴ Монгол улсын Замын хөдөлгөөний дүрэм 25 дугаар бүлэг

хангасан иргэдэд шалгуурыг хэрхэн тогтоох, ямар мэдлэгтэй байх, ямар чадвар суусан байх талаар тусгах;/Жишээ нь: ЗХД-ийн 25.10 “Унадаг сургалтад хамрагдсан 14 хүртэлх насны иргэн нь энэ дүрмийг тусгай хөтөлбөрийн дагуу ерөнхий боловсролын сургуульд үзэж судлан, тодорхой шалгуурыг хангах/

✓ Цахилгаан унадаг дугуйн замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын болон ашиглалтын журмыг боловсруулах;

✓ Гаалиар импортоор орж ирж буй цахилгаан дугуйнд татвар ногдуулах болон хяналт тогтоох, тээврийн хэрэгсэлд тавигдах нэмэлт шаардлагуудыг болон хөдөлгөөний аюулгүй байдлын үзүүлэлтүүдийг хангах журам боловсруулан хэрэгжүүлэх;

✓ Дээрх журам хяналт тогтоох бодлого, системийг бүрдүүлэх;

✓ Замын хөдөлгөөний дүрмийн Арван хоёрдугаар бүлэг.“Тээврийн хэрэгслийн хурд”-ын 12.5-ын Дараах тохиолдолд тээврийн хэрэгслийн хурдыг дор дурдсанаас хэтрүүлэхгүйгээр сонгож явна гэсэнд:

е/ цахилгаан унадаг дугуй суурин газрын гадна цагт 40 км, тууш замд цагт 60 км; байхаар нэмэлтээр оруулах;

✓ Замын хөдөлгөөний дүрмийн 3.4-ийн “Жолооч дараах үүргийг хүлээнэ гэсний:

в/ мотоцикл, мопед жолоодохдоо хамгаалах малгайг зааврын дагуу өмсөх, хамгаалах малгай өмсөөгүй зорчигч тээвэрлэхгүй байх¹⁵; гэсэн хэсэгт өөрчлөлт хийж, **в/ мотоцикл, мопед, цахилгаан унадаг дугуй жолоодохдоо хамгаалах малгайг зааврын дагуу өмсөх, хамгаалах малгай өмсөөгүй зорчигч тээвэрлэхгүй байх;** хэмээн өөрчлөх;

✓ Мөн Замын хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгсэл, тэмдэг тэмдэглэгээ зэргийг унадаг дугуй болон цахилгаан унадаг дугуйнд зориулан хийж хэрэгжүүлэх гэсэн саналуудыг дэвшүүлж байна.

Ном зүй:

1. Замын хөдөлгөөний дүрэм. Монгол улсын засгийн 2018 оны 8 дугаар сарын 08-ны өдрийн 239 дүгээр тогтоолын хавсралт Улаанбаатар хот 2018 он.
Цахим эх сурвалж: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=208663&showType=1>
2. Конвенция о дорожном движении от 08.11.1968// Сборнике действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных с иностранными государствами, М.- 1979.- №-XXXIII.-с. 385 2.Конвенция о дорожных знаках и сигналах: 08.11.1968

Цахим эх сурвалж: <https://bank.nauchniestati.ru/primery/diplomnaya-rabota-na-temu-osobennosti-pravovogo-regulirovaniya-dvizheniya-velosipednogo-transporta-imwp/>

3. Бабкин С. Велосипеды в Германии Москва 2017.
Цахим эх сурвалж: <https://www.tupa-germania.ru/transport/velosipedy.html>
4. Bussgeldkatalog 2017: Straßenverkehrsordnung (StVO) — DasgiltaufdeutschenStraßen.
Цахим эх сурвалж: <https://www.bussgeldkatalog.org/stvo/>
5. Велотранспортный Союз[Электронный ресурс]:О совещании в комитете Государственной Думы по транспорту.
Цахим эх сурвалж: <http://www.velotransunion.ru/node/946>
6. Велотранспортный Союз[Электронный ресурс]: Проект Федерального Закона «О велосипедном транспорте в РФ».
Цахим эх сурвалж: http://www.velotransunion.ru/proekt_fz

7. Velolive: Светофоры для велосипедистов.

Цахим эх сурвалж: https://velolive.com/velo_zoom/page,2,1791-pravila-dorozhnogo-dvizheniya-dlya-velosipedistov.html

8. Veloclub: Законопроект о велосипедных дорожках и велосипедных парковках.

Цахим эх сурвалж: <http://veloclub.su/novosti/novosti-drugoe/item/473-2015-03-03-16-07-25>

Цахим эх сурвалж: <https://bank.nauchniestati.ru/primery/diplomnaya-rabota-na-temu-osobennosti-pravovogo-regulirovaniya-dvizheniya-velosipednogo-transporta-imwp/>

9. <https://mn.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%B4%D1%83%D0%B3%D1%83%D0%B9>